

ἣν κατέχει ἐν τῇ κοινωνίᾳ ὁ δωρὼν νυμφίος, φέρει πᾶς τις ὅστις, θεωρεῖται καλόν, νὰ εἶνε ὁ στενότερος συγγενὴς τοῦ γαμβροῦ καὶ μάλιστα ἀδελφός. Ἀφ' οὗ λοιπὸν συναχθῶσι πορεύονται ἐν σώματι πρὸς τὸν οἶκον τῆς νύμφης· καθ' ὁδὸν διερχομένης τῆς συνοδείας γίνονται τὰ λεγόμενα *φαντίσματα*, ῥίπτουσι δηλ. οἱ παριστάμενοι κόκκους ὀρύζης καὶ σακχαρωτὰ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐπευχόμενοι ἔτη πολλὰ καὶ εὐδαιμόνια, ὑποδηλοῦντες ἴσως διὰ μὲν τῆς ὀρύζης πολυτεκνίαν, διὰ δὲ τῶν σακχαρωτῶν βίον εὐχάριστον καὶ γλυκύν, ὡς ἡ οὐσία ἐξ ἧς ταῦτα κατεσκευάσθησαν.

Φθάσαντες ἐπὶ τέλους εἰς τὸ οἶκον τῆς νύμφης, ἔνθα πάλιν ἔχουσι συνέλθει οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι αὐτῆς, γίνονται δεκτοὶ δι' ὁμοίων ῥαντισμάτων καὶ εὐχῶν, πρὸς ἃς φιλοφρονοῦντες ἀποδίδουσι τὰ ἴσα μεθ' ὃ πάντες εἰσέρχονται εἰς τὴν πρὸς τὴν ἑορτὴν ταύτην παρεσκευασμένην αἴθουσαν, ἐν ᾗ εἶνε παρατεθειμένη τράπεζα ἐν λιτότητι ἢ δαψιλείᾳ καὶ πάλιν ἀναλόγως τῶν μέσων ἅτινα διαθέτει ἡ νύμφη.

Ἡ τελετὴ τῆς ἀλλαγῆς τῶν δακτυλίων λαμβάνει χώραν πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ δείπνου· ἀφ' οὗ δηλ. τοποθετηθῶσιν οἱ συνδαιτημόνες περὶ τὴν τράπεζαν κατὰ τὰς ὠρισμένας θέσεις, παῖς τις παρουσιάζει πρὸς τὸν πατέρα τῆς νύμφης δίσκον ἐν ᾧ ἔχουσι παραθέσει ἀνθοδέσμη, ζακχαρωτὰ καὶ δύο δακτυλίους ὁ πατὴρ λαμβάνει τοὺς δακτυλίους συσταυροῖ αὐτοὺς καὶ ἀπευθύνει πρὸς τὸν Ὑψίστον εὐχὰς τινὰς ὧν ἡ ἔννοια εἶνε περίπου ἡ ἐξῆς· «Θεέ, ὁ ὁποῖος ἔπλασας τὸν κόσμον καὶ παρέσχες ἡμῖν τὰ ἀγαθὰ χάρισον καὶ τοῖς τέκνοις μου τούτοις ὑγείαν, εὐτυχίαν, καλὰ τέκνα καὶ ἐν γένει πᾶν ὅ,τι ἐπιθυμεῖ ἡ καρδίᾳ των» συγχρόνως δὲ θέτει τὸν μὲν δακτύλιον τοῦ γαμβροῦ εἰς τὸν δάκτυλον τῆς νύμφης καὶ τὰ νάπαλιν, καὶ διασκορπίζει τὰ σακχαρωτὰ, τῶν παρισταμένων εὐχομένων τοῖς νέοις πᾶν τὸ ἐπιθυμητὸν καὶ συνοδευόντων τὰς εὐχὰς διὰ τῆς συνηθεστάτης φράσεως νὰ ζήσετε νὰ γεράσετε. Ἡ σκηνὴ αὕτη ὡς ἔννοεῖ τις εἶνε λίαν συγκινητικὴ καὶ μάλιστα ὅταν τὸ πρόσωπον τὸ ἀποτεῖνον τὰς εὐχὰς, περὶ ὧν προεῖπον συναισθάνεται τὴν θέσιν του, καθότι πράγματι εὐρίσκεται ἐν μιᾷ τῶν εὐτυχιστέρων στιγμῶν τοῦ βίου του, ἀποκαθιστῶν ἐν τῇ κοινωνίᾳ τὰ τέκνα του καὶ χαράττων οὕτως εἰπεῖν τὴν πρὸς τὴν εὐζωίαν καὶ εὐδαιμονίαν αὐτῆς ἄγουσαν ὁδόν. Ἐγὼ τοῦλάχιστον ὁμολογῶ, ὅτι παρευρεθείς ποτε ἐν ἄλλῃ τινι πόλει, ἐν ᾗ ἐτελεῖτο ἡ αὕτη τῶν ἀρραβῶνων σκηνή, ὑπὸ τοιαύτης συγκινήσεως κατελήφθην ἐκ τῆς εὐχῆς ἧς ὁ πολὺς πατὴρ τῶν μελλονύμφων ἐπρόφερε μετὰ προφανοῦς ψυχικῆς ταραχῆς, τοσοῦτο λέγω συνεκινήθην, ὥστε τὰ δάκρυα ἀνεπαισθήτως ἔρρευσαν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου (πρᾶγμα ἄλλως τε λίαν σπάνιον δι' ἐμέ) ὡσεὶ, περὶ ἐμοῦ ἐπρόκειτο, ἐν ᾧ πράγματι δὲν ἦμην ἢ ἀπλοῦς κατὰ τύχην θεατῆς· ἐφαντάσθην δὲ τὴν θέσιν ἐκεῖνων, οὓς ἀμέσως τὸ πρᾶγμα ἐνδιέφερε.

Περαιτεθέντος οὕτω τοῦ ἐπεισοδίου τούτου, καθήνται πάντες περὶ τὴν τράπεζαν, ἐν ᾗ τὴν πρωτοκαθεδρίαν ἔχει ὁ πατὴρ τῆς νύμφης ἔχων ἐκ δεξιῶν μὲν τὸν γαμβρόν ἐξ ἀριστερῶν δὲ τὴν νύμφην, κατὰ τάξιν δὲ τὸν παρὰ νυμφον καὶ τοὺς

πλησιεστέρους συγγενεῖς καὶ λοιποὺς φίλους. Τρώγουσι λοιπὸν ἐν γενικῇ χαρᾷ καὶ εὐθυμίᾳ, κατὰ τὴν ὥραν δὲ τῆς παραθέσεως τῶν γλυκυσμάτων καὶ ὀπωρικῶν γίνονται αἱ προποδοσεῖς, καθ' ἃς ἐπεύχονται τοῖς μελλονύμφοις τὰ προσήκοντα, εἴτε διὰ στίχων εἴτε ἐν πεζῷ λόγῳ ἕκαστος κατὰ τὰς διαθέσεις καὶ γνώσεις του.

Μετὰ τὸ πέρας τοῦ δείπνου γίνονται τὰ καλούμενα μαρτυριὰ τικα· παῖς τις δηλ. φέρει δίσκον, ἐν ᾧ περιέχονται μανδύλια ἐκ μετάξης ἢ ἐξ ἄλλων πολυτίμων ὑφασμάτων ποικίλων χρωμάτων (τούτων μεγάλην ποιῶνται χρῆσιν οἱ κάτοικοι τῶν ναυτικῶν μερῶν περιτυλίσσοντες δι' αὐτῶν τὸν λαίμῳ πρὸς στολισμὸν καὶ ἀντικαθιστῶντες οὕτως εἰπεῖν τοὺς Εὐρωπαϊκοὺς λαιμοδέτας) καὶ παρουσιάζει αὐτὸν τῷ πατρὶ τῆς νύμφης· οὗτος δὲ δίδει ἐκάστῳ τῶν συνδαιτημόνων ἀνὰ ἓν ὡς μαρτυρίαν τρόπον τινὰ τῆς ἐπὶ τοῖς ἱεροῖς τῶν ἀρραβῶνων δεσμοῖς γενομένης τελετῆς, ὡς τὰ κατὰ τὴν τέλεσιν τοῦ βαπτίσματος διδόμενα μετὰλλια τὰ ἐπ' ἴσης μαρτυριὰ τικα καλούμενα. Μετὰ τοῦτο δὲ ἐξακολουθεῖ ἡ διασκέδασις μέχρι τῆς πρωῒας κατὰ τὰς διαθέσεις τῶν παρισταμένων, ὅτε πλέον ἀποχωροῦσιν ἐκ τοῦ οἴκου τῆς νύμφης οὐχὶ ὅπως ἀπέλθῃ ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια, ἀλλ' ὅπως συνεχίσωσι τὴν ἑορτὴν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ γαμβροῦ.

Ὑπὸ τὰς ὁδηγίας λοιπὸν τῶν παλληκαριῶν τοῦ γαμβροῦ, φερόντων τὰ δωρηθέντα μανδύλια ἐπὶ τῆς κεφαλῆς των ἐν εἰδὲι Τουρκικοῦ καλύμματος, (σαρικίου) ἢ ἐπὶ τοῦ στήθους κατὰ μήκους τῆς διαγωνίου, καὶ τὸν ἦχον τῶν ἐγγυρίων ὀργάνων, περὶ ὧν ἔφθην εἰπῶν, βαδίζουσι πάντες πρὸς τὴν οἰκίαν τοῦ γαμβροῦ, ἔνθα καὶ πάλιν εἶνε ἑτοιμον δείπνον· ἐκεῖ δὲ φαιδροί, χαρίεντες καὶ εὐθυμοὶ ὡς ἐκ τῶν νυκτερινῶν πρὸς τὸν Βάκχον θυσιῶν ποιῶνται συνέχειαν καὶ τέλος τῆς ἐπὶ τοῖς ἀρραβῶσι συναναστροφῆς καὶ ἀπέρχονται ἀπηνυδαίοντες ἐκ τῆς εὐχαρίστου ταύτης ἐνασχολήσεως· οὕτω δὲ δίδεται τέλος εἰς τὴν οἰκογενειακὴν ταύτην ἑορτὴν, ἧς φαίνεται ὅτι μετέχει πᾶσα ἡ κοινωνία ὡσεὶ χαίρουσα ἐπὶ τῇ εὐτυχίᾳ ἄλλων μελῶν αὐτῆς.

Περὶ γάμου προσεχῶς.

I. ΚΑΡΑΚΑΤΣΑΝΗΣ

ΛΟΓΟΣ ΑΥΤΟΣΧΕΔΙΟΣ

ἐκφωνηθεὶς

τὴν 29 Ἀπριλίου 1884

ὑπὸ ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΖΑΒΙΤΣΑΝΟΥ

ἐν τῷ Ναυπλιακῷ ραῦ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου κατὰ τὸ μνημόσυνον τῆς

ΘΕΟΦΑΝΕΙΑΣ Ε. ΚΩΤΣΟΝΟΠΟΥΛΟΥ

Σκληρὰ καὶ βαρεῖα θύελλα, σκαλεύουσα, ἔνθα πίπτῃ, τὴν θάλασσαν καὶ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, ὅθεν διέρχεται, ἀφανί-

ζουσα, ἐνέσκηψεν εἰς τινὰ τῶν ἡρέμων καὶ γαληνιαίων ἡμῶν πλόων, καὶ τὸ μὲν σκάφος ὤθησεν εἰς τὴν ξηράν, τὸ δὲ πλήρωμα καὶ τοὺς ἐπιβάτας κατέστησε ναυαγούς. Τοῦτο εἶναι τὸ ὄλον τοῦ πράγματος. Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα πόθεν ἐπισυνέβη;

Ἀπορον!.. Τὸ μόνον βέβαιον εἶναι, ὅτι οὐδεὶς ἐν νῆϊ ἐτίθη τὸν κίνδυνον καὶ τὴν συμφορὰν. Πάντες συνευχόμεθα καὶ συνεποσιάζομεν, ἄλλος μὲν ὑπὸ τῆς δρόσου τῆς πνοῆς τῆς θαλάσσης αὖρας ψυχαγωγούμενος, ἄλλος δὲ τῇ τερπνῇ θεᾷ τῶν ὑγρῶν τοῦ σκάφους κελεύθων ἐπιχαίρων, ἄλλος οἰκείας περιπτύξεις μετ'εὐλίμενον ἀπόδασιν ὀνειροπολῶν, ἄλλος προσδοκίας γαιωδῶν ἀπολαύσεων ἐν τῷ μέλλοντι προμνηστεύμενος, καὶ ἄλλος εἰς ἄλλα παραπλησίων πραγμάτων ἐντροφήματα τὸ πνεῦμα διαδόσκων. Εἰς καὶ μόνος, εἰς μετὰ τῶν ἡμῶν, (1) εἰς ἐξ ἐκείνων, ὅτινες τὴν ἐμπειρίαν τοῦ ναύτου ἐν ταῖς ὁργαῖς τῶν τρικυμιῶν καὶ καταιγίδων ἐξαγοράζουσιν, ἐταστικὸν περιήγαγεν ἐπὶ τῆς ὄψεως τοῦ ῥοδοπέπλου ὀρίζοντος βλέμμα, καὶ, διακρίνας πού ἀμυδρὰν νεφέλην, δίκην στήλης ἀπὸ τῆς Γῆς πρὸς τοὺς Οὐρανοὺς ὀρθουμένης πάραυτα, τὴν εὐωχίαν καταλιπὼν, ἔστη ἄγρυπνος ἐπὶ τοῦ πηδαλίου. Παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν τὸ στερέωμα θολοῦται, ἡ ἀπειλὴ τῆς διαρρήξεως τῶν ὀμβρῶν καὶ τῶν ὑετῶν περιήλθεν εἰς τὸ στάδιον τοῦ διασταγμοῦ καὶ μετὰ σμικρὸν βαθὺς ἐκ τῶν ἐγκάτων τῆς φύσεως μηκυθὺς ἔδωκε τὸ σύνθημα τοῦ πολέμου, τὸν ὅποιον ἡ μακρία τῶν ἐγερθέντων ἀνέμων ἐκήρυξε κατ' ἀλλήλων. Συνεκρούοντο Τιτᾶνες πρὸς Τιτᾶνας, κύματα θαλάσσης πρὸς βράχους καὶ ἀκτὰς καὶ τὸ πᾶν ἐνὶ λόγῳ προσιωνίζετο ἐπικειμένην συντέλειαν. Ὁ κίνδυνος ἦτο μέγας!.. Ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ τηλικούτου κινδύνου ἡ ἐπιδεξιὰ τοῦ οἰακοστροφῆς χεῖρ, μὴ ἐνδιδοῦσα εἰς τὰς ἐναντίας τῶν ἀνέμων φορὰς, ἔστρεφε τὸ πηδάλιον ὑφ' ὅλας τὰς γραμμάς, καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις καὶ ἀλληλοδιαδόχως συνέστελλε καὶ ἀνεπετάννυε τὰ τοῦ σκάφους ἰστία, ὅπως τῆς φοβερᾶς ἐκείνης μῆνιος εὐκαιρήσαντες διολισθήσωμεν. Ἐπαλαίσαμεν ὑπ' αὐτὸν ἀνθ' ὅλων ἡμῶν τῶν δυνάμεων, μεθ' ὅλων ἡμῶν τῶν εὐχῶν, δι' ὅλης ἡμῶν τῆς φρονήσεως, ἄχρις οὐ πλέον ἀποκαμόντες καὶ ὀλοτελῶς ἐξαντληθέντες ἐτραπήμεν τέλος κατ' ἀνάγκην τὴν μόνην ἀνοικτὴν πρὸ ἡμῶν ὁδόν, τὴν ὁδόν, τὴν ἀπαισίαν ὁδὸν τοῦ παραδόξως πίθανου... Ὅτε δὲ πρὸς αὐτὰς οἱ ναυαγοὶ πάντες εἰς πρὸς ἓνα ἡριθμῆθημεν διέγνωμεν ἐν βαθεῖα θλίψει, ὅτι τῶν χειρῶν ἡμῶν ἀφηρηπάγη ὁ πολυτιμότερος ἀδάμας!..

Καὶ τίς ὁ ἀδάμας οὗτος; Ὁ ἡγεμὼν τῆς γλυκύτητος, τὸ καρποφόρον δένδρον τῆς εὐπορίας καὶ τῆς ἀπλότητος, τὸ σέμνωμα τῆς ἡθικῆς ἡμῶν κοινωνίας, ἡ προσωποποιήσις τῆς συζυγικῆς ἀνάγκης καὶ τῆς μητρικῆς φιλοστοργίας, ὁ ἀρχικὸς τύπος τοῦ ἀκάκου ἀμνοῦ, ὁ παρήγορος τῶν δυστυχῶν, ὁ εὐεργέτης τῶν πασχόντων καὶ ταῦτα πάντα ἀθροῦς καὶ ἡρέμα, οὐχὶ καθὼς πτοεὶ πρὸ τῆς κεραυνοβόλου βροντῆς ἡ λάμψις τῆς ἀστραπῆς, καθὼς ἐκθαμβοῖ τὰ κοινὰ ὄμματα τὸ λαμπρὸν καὶ εὐθὺς διαλυόμενον μετέωρον, ἀλλ' ὡς λειτουργεῖ ὁ αἰθέρ,

(1) Ἐνταῦθα ὁ ῥήτωρ ὑπαινίσσεται τὸν διακεκριμένον ἱατρὸν ἐν Ναυπλίῳ Ε. Κωτσονόπουλον καὶ σύζυγον τῆς ἀποθανούσης.

ὅς διαγελῶν, φωτίζει τὴν πλᾶσιν, ὡς ἡ λεπτὴ αὖρα, ἥπερ ἐπὶ τῆς Γῆς διαχεομένη φέρει τὴν ζωὴν καὶ τὴν βλάστησιν, ὡς τέλος πάντων ἐπὶ μᾶλλον συγκεκριμένως εἰπεῖν βαδίζει ὁδὸν εὐθείαν εἰς τὴν πιστὴν τοῦ ἰδίου ἔργου ἐκπλήρωσιν ὁ ἀληθὴς χριστιανός, εἰς τοῦ ὁποίου τοὺς ὀφθαλμοὺς δὲν εἶναι πρόβλημα ἡ εὐδαιμονία τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς Γῆς.

Δυστυχῶς τοιούτων ὑπάρξεων ἐγένοντο οὕτω φειδωλοὶ οἱ ἡμέτεροι χρόνοι ὅσοι ὑπῆρξαν κατάφορτοι πάντες οἱ πρὸ ἡμῶν. Τοιαῦτα ἐπὶ παραδείγματι ὑπῆρξαν αἱ βιβλικαὶ ἡρώδεις, ταυρῶν ἀδαμάντων ἔβρισαν αἱ σεμναὶ τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων δέσποιναι, ἄνευ τῆς ὑπάρξεως τῶν ὁποίων ἦτο ἀνέφικτος εἰς τὸν τυφλὸν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος αἰοδόν, ἡ ἀνακήρυξις τῶν θαυμαστῶν ἀξιοματίων. Ἀλλὰ τίς ἡ ἀνάγκη τῆς καταναλώσεως ἡμῶν ἐν ἀναδρομαῖς εἰς οὕτως ἀπωτάτας πηγὰς; Μὴ ἡ φύσις δὲν ἰδέσπασε τὴν ἑαυτῆς ἀγνότητα εἰς τὸ πρόσωπον ὄλων τῶν γυναικῶν, ὧν καρπὸς κοιλίας ἔλαχεν ἡ μεγαλοουργὸς τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος γενεά; Εἰς τὰς μητέρας ἐκείνας τὰς διὰ μέσου τῶν εὐαγγελικῶν ἀρετῶν μεγαλυνθείσας, ἐπετράπη ἡ ῥίψις τοῦ ἱεροῦ πυρὸς τῆς ἐλευθέρως ἀγωγῆς, τοῦ πυρὸς, ὅπερ ἄγει τοὺς λαοὺς εἰς τὰς ἐσχάτας θυσίας καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἡ ἀνύψωσις τῆς διανοίας τῶν ἀηττήτων ἀθλητῶν, τῶν ἀγωνισαμένων ὑπὲρ τῶν ἀγίων τοῦ λόγου, ὑπὲρ τῆς παλινρθώσεως τῶν καταπεπτωκότων πλασμάτων τῆς θείας χειρὸς, ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας, ὑπὲρ τῆς εὐγενεστερίας τῶν ἰδεῶν, ἥτις, ἐθέρμανέ ποτε τὰ στήθη τοῦ ἀνθρώπου. Ἀγαθὰ τῆς Ἑλλάδος πνεύματα, ἱεραὶ σκιαὶ τῶν ποιητῶν, τῶν φιλοσόφων, τῶν ἡρώων καὶ τῶν ἡμιθέων αὐτῆς, ἐκ τῶν κόλπων τοῦ Αἰωνίου, ἐνθα σήμερον τρυφᾶτε, ἀποκαλύψατε εἰς τοὺς ἀναγεννωμένους ὁμῶν ἀπογόνους τὰς μεγάλας ἀληθείας τῆς ἐπιγείου ὑμῶν διατριβῆς, τὰς ἀληθείας τῆς ἀφοβίας, τῆς καταφρονήσεως καὶ τῆς ἐπιζητήσεως τοῦ θανάτου, ἐν ὀνόματι τῶν ὁποίων ἐφθάσατε εἰς τὸ τέρμα τοῦ ἐπὶ Γῆς σταδίου, ἀτάραχοι ἀναμένοντες τὸν θάνατον καὶ ἄνευ φοίκης ἐνατενίζοντες τὸν τάφον, ὡς ἄλλην θύραν τῆς ὑμετέρας ἀθανασίας!..

Φοβερὸν στοιχεῖον τοῦ ἀχανοῦς ἡ Γῆ! Περιέργον πῶς δὲν ἐκλήθη «θάνατος»: παράδοξον πῶς δὲν ὠνομάσθη «ὄλεθρος». Ἐνῶ περιφανῶς ἐπαγγέλλεται τὸν δῆμιον τῶν φάυλων, ἐξασκεῖ ἐνταυτῷ καὶ τὸ ἐπιτήδευμα τοῦ δολοφόνου τῶν ἀγαθῶν. Εἶναι ὁ σκοτεινότερος καὶ ὁ μᾶλλον μυστηριώδης κόλπος τῆς ἀβύσσου. Πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν κεῖται ὑπὸ τὰ βήματα τῶν ποδῶν ἡμῶν φέρεται καὶ μολαταῦτα παραμένει αἰέποτ· ἀκατάσχετος, ἀπροσδιόριστος, ἀνεξιχνίαστος. Εἶναι ἡ ἐστία, εἶναι ἡ πηγὴ, εἶναι ἡ μήτηρ, εἶναι ἡ πατρίς τῆς τυφλότητος καὶ τοῦ αὐτομάτου.

Μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ὁ σπορεύς, ἐν τῇ πεποιθήσει τῆς ἀναβλαστῆσεως τὴν ἰδίαν εὐτυχίαν στηρίζων, ἐμπιστεύεται εἰς τὴν γῆν τὸν ἑαυτοῦ σπóρον. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι τὸ μᾶλλον ἀξιοπαρατήρητον. Τὸ μᾶλλον ἀξιοπαρατήρητον εἶναι ὅτι τὸ παράδειγμα τοῦ σπορέως καθίσταται ὑπὸ τὰς ὀφείας ἡμῶν οὕτως ἐπαγωγόν, ὥστε τυφλῶς, ὁπόταν πενθῶμεν, ἔτι πολυτιμότερον σπóρον κρύπτομεν ἐν τοῖς γήϊνις ἐγκάτοις ἐπὶ

προσδοκία ἀναζήσεως αὐτοῦ ἐκ τῶν λαρνάκων εἰς ὥραιότεραν μοῖραν. Φαίνεται ὅτι ἡ γῆ συνεπάγη ὅπως χρησιμεύσῃ εἰς τὸν ὀργανικὸν κόσμον ὡς εἰδικὸν κοιμητήριον, ὡς πολύστονος κοιλίας τοῦ κλαυθμῶνος, ἀπαραλλάκτως καθὼς ὑπὸ τῶν ὑφ' ἡμῶν οἰκισμένων πόλεων περιφράσσονται οἱ χώροι τῶν αἰώνιων ὑπνῶν, ἀφοῦ πᾶς ἄνθρωπος, ὑπὸ τῶν ἀκαταλήπτων τῆς φύσεως ἐπαναστάσεων ὧδε ἐκσφενδονιζόμενος ἐν καὶ μόνον ἀναπόφευκτον χρέος φαίνεται ἔχων, μίαν καὶ μόνην ἀπαράβατον ὑποχρέωσιν φαίνεται ἀναλαμβάνων, τὸ ἀπαξ ἀποθανεῖν. Ἐὰν δὲ τοῦ τοιούτου καθολικοῦ περὶ παρακμῆς κανόνος ἡ δικαιοσύνη τῆς φύσεως δὲν ἐξαίρη τὸνλάχιστον τὰς ἀγαθὰς ὑπάρξεις, φαίνεται, ὅτι τὸ πρᾶγμα ἔτυχεν ἀρχῇθεν οἰκονομίας, ἵνα μὴ τῆς ἀθανασίας ἡ ἄμεσος ἀπόλαυσις συγκρούηται μετὰ τοῦ περὶ ἀνταποδόσεως δημιουργικοῦ παρ' ἡμῖν νόμου ὑπὸ τὴν λειτουργίαν τοῦ ὁποῖου αἱ τελευταῖαι τῶν ἐναρέτων δοκιμασίαι, αἱ ἡμέραι καθ' ἃς ἡ ἄκνυα τοῦ θανάτου ἐμπήγνυται εἰς τὸν πόδα αὐτῶν, εἰκονίζουσι μεγαλοπρεπῆ δύσιν ἡλίου, ὅστις διασπείρας πανταχόθεν τὰς εὐεργετικὰς αὐτοῦ ἀκτῖνας, ἀφανίζεται, ὅπως ἀνατείλῃ διαυγέστερος εἰς ἄλλου κόσμου ὀρίζοντα.

Τοιαύτας σκέψεις ἐμορφώσαμεν, τοιούτους στοχασμούς ἐστοχάσθημεν, σχόντες ἀντιμέτωπον τὴν εὐγενῆ καὶ πεφωτισμένην ὑμῶν ὁμήγουριν, ἥπερ βεβαίως ἀνεπόλησε τὴν προκαλέσασαν τοὺτους καὶ ἀναποσπάστως μετ' αὐτῶν ἔχουσαν ἡρωίδα τοῦ μνημοσύνου τούτου λόγου, αὐτὸν τοῦτον δηλαδὴ τὸν ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν ἀφαρπαγέντα πολυτιμότερον ἀδάμαντα, αὐτὴν ἐκείνην τὴν συμπαθεστάτην καὶ ἄωροθνατον δέσποιναν, ἥς τὸν νεκρὸν κατανυκτικῶς πρὸ τεσσαρακονθημερίας σύμπαντες ἐκηδεύσαμεν ὅτε περιέσφιγγον τὴν ἀνθοστόλιστον αὐτοῦ θήκην ἢ θρησκεία εὐλογοῦσα, ὁ συζυγικὸς κρῖκος κατατεθραυσμένος, ὁ υἱκὸς ἔρωις οἰμώζων, τὰ μητρικὰ σπλάγχνα καὶ ἔτι σπαρασσόμενα, ἡ πατρικὴ εὐλογία στεναίζουσα, τὸ ἀδελφικὸν φίλτρον ὀλοφυρόμενον, τῶν συγγενῶν ἡ στοργὴ βαρυαλγοῦσα, τῶν φίλων ἡ ἀγάπη δακρύουσα καὶ τοῦ λαοῦ τὸ σέβας μυριοτρόπως ἐπιδεικνυμενον.

Περὶ τὸν τόπον ὅμως τοῦτον τὴν κοινὴν εὐμένειαν ἐπικαλούμεθα, ἐπὶ τῇ ἀληθῶς περὶ λόγον ἀτεχνίᾳ, ὡς παροδίως βάντες τὴν παραμυθητικὴν ὁδόν, ἣν ἐχάραξαν αἱ σχολαὶ καὶ λεπτεπίλεπτοι περὶ μνημοσύνου ῥητορείας αἰσθητικαὶ ῥῆτραι, διότι οὕτω πως ἀκριβολογῆσαντες, παρεσύρθημεν ὑπὸ τῆς ῥύμης τοῦ λόγου καὶ οὕτως ἐξέσαμεν λεληθότως καὶ ἐξ ὑπαμοιβῆς ἀρτιχανεῖς καὶ ἀπουλώτους κοινωνικὰς πληγὰς. Αἱ πληγαὶ εἶναι ὄντως βραβεῖαι, ὅταν χαίνουσιν ἐπὶ τῶν κόλπων τῆς κοινωνίας. Ἡ κοινωνία, πλησσομένη ὁμοιάζει πρὸς ἀλκίμαχον στρατιάν, ἥτις εἰς τοῦμπροσθεν αἰεὶ προΐουσα, καταλείπει ἐξόπισθεν ἑαυτῆς καὶ ἐφ' ἐκάστῳ τῆς μάχης χώρῳ ἐκ τῶν ἀμεινόντων αὐτῆς στρατιωτῶν, ἀπαραλλάκτως καθὼς διαρπάζονται ὑπὸ τοῦ στόματος τῶν εἰσβαλλόντων εἰς τὰ ποίμνια λύκων τὰ παχύτερα τῶν προβάτων, ἀπαραλλάκτως κατὰ προτίμησιν ὑφαίρουνται ὑπὸ τῆς ὑπαισερχομένης ἐν τοῖς φυλακτηρίοις ὑφαίρέτιδος χειρὸς τὰ βαρυτιμότερα τῶν κει-

μηλίων. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι ὁ θάνατος τῶν ἀγαθῶν καὶ ἐναρέτων ὑπάρξεων εἶναι πραγματικὴ καὶ ἀνεπανόρθωτος τῆς κοινωνίας ζημία, ἀλλὰ μὴ ἐπιλανθάνώμεθα, ὅτι εἶναι καὶ ἐπὶ μᾶλλον ἀληθέστερον, ὅτι αἱ τοιαῦται φύσεις, τῶν δεινῶν καὶ τῶν θλίψεων τοῦ κόσμου τούτου ἀπαλλασσόμεναι ἀποδίδονται εἰς τὴν βελτίωσιν, ἣν ἐγγυᾶται καὶ ὑπόσχεται πρὸς πάντα τὰ λογικὰ ὄντα ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ. — Πρὸς τοὺς παραδείστους τῆς βελτιώσεως αἵρεται πᾶν πνεῦμα, ὅπερ, ἐν τῇ κολυμβήτρῃ τῆς ὕλης βαπτισθέν, ἀναμνησκει τὸ ἀδιάφθορον τῆς θείας αὐτοῦ καταγωγῆς, ἐξ ἧς πηγάζει ἡ ἐμπνευσις, δι' ἧς λαμπρύνονται αἱ σελίδες τῆς ἱστορίας τῶν ἀτόμων καὶ τῶν λαῶν, οἵτινες, δημιουργικῇ χάριτι, διαδραματίζουσι σπουδαῖον καὶ ἀναμορφωτικὸν πρόσωπον ἐν τῷ κόσμῳ, ὅπως ἀνὰ πᾶν σημεῖον τοῦ μήκους τοῦ ἀνθρωπίνου βίου ἀποθησαυρίζεται, ὡς ἀνεκτίμητον κειμήλιον, ἡ ἐμπρακτος τῆς ἀρετῆς μελέτη, ὑπὸ τῆς βαθείας συναισθήσεως τῶν ἐπιζώντων προκαλουμένη.

Ἀληθῶς ἡ δημιουργία τοῦ κόσμου ἐφάπαξ νομοθετήσασα κατέπαυσεν. Ἀλλὰ δὲν συγκατέπαυσε μετ' αὐτῆς καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ κόσμου πρόνοια τοῦ Δημιουργοῦ. Καθὼς ὁ ἀγαθὸς ζωγράφος φιλοδοξῶν ἐν τῇ ἡδονῇ τοῦ αἰεὶ διαβλέπειν τὴν εἰκόνα τῆς γραφίδος τῆς χειρὸς αὐτοῦ καθαρὰν καὶ ἄσπilon, οὕτω καὶ ὁ δημιουργὸς ὡς κτίστης τοῦ παντός, θέλει τὴν κτίσιν αὐτοῦ ἀγνὴν καὶ τιμίαν. Καὶ τοῦτο μανθάνομεν, διότι πρὸς ἐκδήλωσιν τῆς τηλικαύτης βουλήσεως ἐπροικίσθη τὸ ἀνθρώπινον σκαφίον διὰ μεγαλοδυνάμου πηδαλίου, ὅπερ ὑφ' ἡμῶν μὲν ἐκλήθη συνειδήσις, ὅταν ἐργαζώμεθα δὲ τὴν ἀρετὴν ἐν ἡμῖν γίγνεται τὸ μέγα ἐλατήριον τῆς δαψιλοῦς καὶ ἀφθόνου μετοχετεύσεως τῶν ἡλεκτρικῶν καὶ ζωογόνων ρευμάτων τῆς θείας χάριτος εἰδοποιούσης ἡμᾶς παννυγηρικῶς, ὅτι ὁ Θεὸς εὐλογεῖ εὐρίσκων τὴν ἑαυτοῦ δόξαν καὶ εἰς τὴν τιμὴν τῆς ἀνθρωπότητος.

Ὅθεν τὴν ἀγαθὴν μνήμην τῆς ἐν μακαρία τῇ λήξει κακαστάσης Θεοφάνης Ἐπαμ. Κωτσονοπούλου σήμερον γεραίροντες, ἡ, ὅπερ ταῦτό, τὸ εὐφρόσυτον ἐκ βάλους καρδίας χαῖρε πρὸς τὸ ἐπὶ εἰρήνης ἀναπαυόμενον εὐγενὲς αὐτῆς πνεῦμα ἐντεῦθεν ἀπευθύνοντες, μὴ ἀμφιβάλλωμεν, ὅτι, οὕτω πράττοντες, γιγνόμεθα τοῦ θείου θεραπευτικοί, διότι ἡ ἀγαθὴ ἐκείνη τοῦ πλανήτου τούτου τέως παροδίτης, μὴ σχοῦσα τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν πεποίθησιν ἐπὶ τῆς γηίνους ἀγαθοῖς, ἐδοσκήθη κατὰ τὸν προφήτην Ἡσαΐαν, πτωχὴ διὰ τοῦ Θεοῦ. Οὕτω πως τῆς δουλείας τῆς γῆς ἐξαιρεθεῖσα αὐτοδικαίως προσηταιρίσθη τὸ δίκαιον τῆς αἰωνιότητος, ὅπερ, ἵνα κατὰ μοιραῖον ὅρον ἀσκήσῃ, ἀπεδέχθη τὴν μὲν τελευταίαν ἀσθένειαν ὡς μῆνυμα, τὸν θάνατον δὲ ὡς μέσον τῆς εἰς τὰ κρείττω μεταβάσεως. Καὶ τώρα πλέον:

- Ἀπ' αὐτῆς μακρὰν τῆς τύχης πνέουν οἱ βραβεῖς χειμῶνες,
- ἢ ζ' ἢ τῆς εἶναι ἔαρ, ἔαρ, ἐν, παντοσθενόν.
- ἔαρ ἐνθα αἰώνιος φαδραὶ ψάλλον ἀηδόνες,
- ὑπὸ εὐδίων καὶ πλήρη ἀμβροσίας οὐρανόν. (1)

(1) Ἰω. Κρασοῦτσας «περὶ ποιητῶν».